

SISTEM DE INDICATORI DE ANALIZĂ FINANCIARA IN BANCII

Drd.Sorin Borlea - Universitatea "Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca

Rezumat:

Up to the 70s, banking activities generally consisted of credit extension. In other words, the bank manager was confronted only to deposit mediation, at low cost, and placed as credit. At the end of the 70s and beginning of the 80s, the management of assets and liabilities became necessary for maintaining the bank in a frame of satisfying profitability. The complexity of balance management continued to grow due to the liberalization has been occur in the 80s' and 90s to present, when managements basic concern started to be the increase of competition through financing, including the involvement of certain financial institutions, other than banks. Under these circumstances, the objective of financial management became the maximization of bank values, in terms of risk and profitability.

1. Analiza structurilor poziției financiare cu ajutorul ratelor

Structura bilanțului pune în evidență elementele de activ și de pasiv ale băncii la încheierea exercițiului financiar precum și relația care există între acestea, respectiv **poziția financiară**.

Ratele, reprezintă instrumente utile de analiză, care sintetizează un volum mare de date într-o formă mai ușor de înțeles, de interpretat și de comparat. Ele evidențiază în același timp, anumite limite care trebuie analizate pentru fiecare caz în parte. La compararea ratelor din perioade diferite, trebuie avute în vedere condițiile în care își desfășoară activitatea banca, precum și impactul anumitor modificări asupra rapoartelor financiare cum ar fi: modificarea condițiilor economice, ale activității bancare, a diferitelor produse bancare sau a piețelor geografice deservite.

Ratele nu constituie punctul final al analizei și nu reprezintă prin ele însele elementele pozitive (punctele forte) sau negative (punctele slabe, slăbiciunile) ale activității unei întreprinderi sau ale managementului acesteia. Ratele indică, după părerea noastră, doar domeniile care necesită o investigație suplimentară.

Analiza pe baza ratelor construite de către analist, din situațiile financiare, trebuie combinată cu investigarea altor factori, înainte să se formuleze concluzii pertinente și să se facă recomandări pentru măsurile ce trebuie adoptate de conducerea băncii.

Aprecierea cu privire la faptul că un anumit indice este prea ridicat, prea scăzut sau corespunzător depinde de modul de interpretare a rezultatelor de către analist care are în vedere pe de-o parte, atât tipul de activitate bancară cât și poziția întreprinderii în cadrul sectorului bancar.

Analiza unilaterală a unei singure rate sau a mai multor rate poate genera, după părerea noastră, concluzii eronate asupra echilibrului financiar al băncii. Iată de ce, o analiză combinată a ratelor cu alte informații privind managementul băncii și informații despre condițiile economice în care banca își desfășoară activitatea, va evidenția cu siguranță imaginea fidelă asupra băncii. În acest sens se impune o analiză a variațiilor înregistrate de respectivele rate pe parcursul unei perioade de timp pentru a se putea stabili schimbările ce pot interveni în funcționarea băncii și posibilul impact pe care aceste rate îl pot produce asupra stabilității financiare a băncii.

În cazul în care valoarea unui indicator al băncii diferă semnificativ de media pe ramură se impune analizarea cauzelor care au determinat respectiva situație în vederea evaluării, în acest fel, a efectelor pe care acestea le produc asupra societății bancare analizate.

Analiza *structurilor* poziției financiare sau analiza *pe verticală* a bilanțului vizează următoarele obiective:

✓ stabilirea și evaluarea raporturilor dintre diferite elemente de activ, datorii și/sau de capitaluri;

✓ evidențierea principalelor mutații calitative în starea mijloacelor (activelor) și a surselor (datorii și capitaluri proprii) generate de schimbări interne și de interacțiunea băncii cu mediul economico-social;

✓ aprecierea stării patrimoniale și financiare a instituției de credit;

✓ fundamentarea politicii și strategiei financiare a instituției de credit.

Ratele de structură se determină fie ca ponderi ale grupelor de active în totalul activelor, fie ca ponderi ale grupelor de datorii în totalul acestora, fie ca ponderi elementelor de capital în totalul capitalurilor proprii respectiv ca ponderi ale elementelor de pasiv în totalul pasivelor.

2. Analiza performanței financiare pe baza ratelor

Bancherii acordă o deosebită atenție mesajului pe care îl transmite analiza bazată pe indicatori. De regulă, băncile gestionează profitabilitatea prin încercarea de a „bate” media pieței și de a menține profitul stabil și previzibil, ceea ce atrage noi investitori în domeniul bancar. În acest sens indicatorii de profitabilitate sunt elemente extrem de utile, dar informațiile furnizate de aceștia trebuie analizate corelat cu alți indicatori de echilibru, de gestiune și de risc, întrucât numai indicatorii de rentabilitate nu oferă o imagine completă asupra întregii activității bancare.

Managementul datoriilor-activelor a devenit un model universal acceptat pentru managementul profitabilității pe de-o parte și pentru managementul riscului pe de altă parte. Obiectivul central al managementului activelor-datoriilor îl constituie creșterea susținută a profitului, în vederea majorării rezervelor de capital ale băncii. În acest sens, punctul forte al oricărei bănci îl reprezintă marjele de dobândă, care pun în evidență pe de-o parte eficiența intermedierei iar pe de altă parte eficiența rezultatelor obținute de către bancă. O analiză a marjei de dobândă a unei bănci poate scoate în evidență efectele ratei curente a dobânzii în timp ce o analiză a tendințelor pe o perioadă mai lungă de timp poate arăta efectul politicilor monetare asupra profitabilității sistemului bancar. În același timp, analiza marjelor de dobândă poate ilustra măsura în care băncile sunt expuse la modificarea ratei dobânzii și astfel capacitatea managerială de a gestiona eficient riscul ratei dobânzii. Sistemul de indicatori ai performanței bancare trebuie să conțină următorii indicatori:

- a) Marja netă a activelor bancare(MA);
- b) Marja netă a activelor valorificate, generatoare de câștiguri(MAV);
- c) Rata rentabilității activelor(ROA);
- d) Rata profitului vânzărilor(ROS);
- e) Rata rentabilității financiare(ROE);
- f) Rata rentabilității generale(RRG).

3. Modele de analiză a lichidității bancare

Problemele de lichiditate bancară se suprapun peste cerințele care vizează rezervele minime obligatorii, folosite de către BNR pentru realizarea politicii monetare în funcție de evoluțiile economice conjuncturale.

Sistemul de indicatori de lichiditate bancară, prevăzuți de normele BNR¹ sunt:

Indicatorul de lichiditate(RLI) calculat ca un raport între lichiditatea efectivă(LE) și lichiditatea necesară(LN):

$$RLI = \frac{LE}{LN} \begin{cases} > 1 \Rightarrow \text{excedent de lichiditate} \\ = 1 \Rightarrow \text{lichiditate} \\ < 1 \Rightarrow \text{ilichiditate} \end{cases}$$

¹ Normele BNR nr.1 din 9.04.2001, privind lichiditatea băncilor, publicate în M.Of.nr.201 din 20.04.2001

Lichiditatea efectivă se determină prin însumarea, pe fiecare bandă de scadență, a activelor bilanțiere și a angajamentelor primite evidențiate în afara bilanțului.

Lichiditatea necesară se determină prin însumarea, pe fiecare bandă de scadență, a obligațiilor bilanțiere și a angajamentelor date evidențiate în afara bilanțului.

Benzile de scadență pentru angajamentele primite și pentru angajamentele date sunt:

- 1) sub o lună;
- 2) între o lună și trei luni;
- 3) între trei și șase luni;
- 4) între șase și douăsprezece luni;
- 5) peste douăsprezece luni.

Normele BNR prevăd că în cazul înregistrării unui excedent de lichiditate în oricare dintre benzile de scadență de mai sus, cu excepția ultimei benzi, aceasta se va adăuga la nivelul lichidității efective, aferent benzii de scadență următoare.

Destinațiile lichidității necesare sunt:

- constituirea rezervei minime obligatorii;
- cereri de împrumut ale clienților;
- solicitările clienților de retragere de fonduri;
- efectuarea decontărilor interbancare;
- plata altor obligații ale băncii(plata dividendelor, plata impozitelor, etc.);
- depozite scadente ale băncilor;
- împrumuturi scadente contractate de bancă.

Principalele surse de lichiditate(efectivă) sunt:

- numerar;
- disponibilități, depozite la vedere, la banca centrală sau la bănci corespondente;
- bonuri de tezaur și certificate de trezorerie;
- dobânzi și rate scadente la creditele acordate;
- depozite atrase;
- împrumuturi de la alte bănci sau de la banca centrală.

4. Riscul de solvabilitate bancară

Riscul de solvabilitate este cel de a nu dispune de fonduri proprii suficiente pentru absorția pierderilor eventuale.² Acest risc rezultă pe de-o parte, din suma totală a fondurilor proprii disponibile și pe de altă parte din riscurile ce se produc(risc de credit, de piață, de rată, de schimb, etc.). Reglementarea prudencială fixează praguri minime pentru fondurile proprii în funcție de riscurile la care instituțiile bancare sunt expuse.³

Reglementarea prudencială a solvabilității băncii se referă la adecvarea fondurilor proprii la riscurile asumate, fondurile proprii fiind ultimul garant al solvabilității în fața ansamblului riscurilor. În același timp fondurile proprii reprezintă o referință obligatorie pentru toți indicatorii de performanță, datorită condiției imperative de remunerare satisfăcătoare a acționarilor.

În conformitate cu legislația bancară în vigoare,⁴ băncile sunt obligate să calculeze și să raporteze BNR nivelul indicatorilor de solvabilitate, care se determină astfel:

- **indicatorul de solvabilitate 1**, calculat ca un raport procentual între nivelul fondurilor proprii și expunerea netă(totalul activelor și elementelor din afara bilanțului, ponderate în funcție de gradul lor de risc), indicator al cărui nivel minim este de 12%;

² V.Dedu – *Gestiune și audit bancar*, Editura Economică, București, 2003, p.146

³ *idem*

⁴ Normele BNR nr.8 din 26.04.1999, privind limitarea riscului de credit al băncilor, publicat în M.Of.nr.245 din 1.06.1999

- **indicatorul de solvabilitate 2**, calculat ca un raport procentual între capitalul propriu și expunerea netă, indicator al cărui nivel minim este de 8%.

Practica bancară internațională și legislația bancară internă, au impus structurarea capitalului unei bănci în două părți:

- capitalul propriu(de bază);
- capitalul suplimentar.

În *capitalul de bază* sunt incluse următoarele elemente:

- capitalul social vărsat;
- prime de capital, vărsate;
- profit reportat;
- rezerve legale, rezerva generală pentru riscul de credit;

Capitalul suplimentar cuprinde următoarele elemente:

- alte rezerve;
- rezerve din reevaluare;
- datorii subordonate;
- subvenții pentru investiții.

Pentru calcularea *fondurilor proprii* se au în vedere următoarele restricții:

- capitalul suplimentar va fi luat în calcul numai în proporție de cel mult 100% din capitalul propriu(de bază);
- datoria subordonată va fi luată în calcul într-o proporție de maximum 50% din capitalul propriu și va trebui să fie în întregime vărsată, să aibă un termen de rambursare de cel puțin cinci ani și să nu existe posibilitatea rambursării anticipate a acesteia;
- din totalul fondurilor proprii se vor deduce participațiile băncii la alte societăți bancare(sub forma participațiilor directe sau împrumuturilor subordonate).

Activele ponderate în funcție de risc⁵ reprezintă totalul activelor băncii, multiplicat cu o pondere de risc de credit specifică fiecărei categorii de active, astfel:

- **active bilanțiere** ponderate cu riscul de credit:
 - *gradul de risc 0%* pentru numerar și valori din aur, metale și pietre prețioase; creanțe garantate de stat; creanțe garantate de bănci centrale din categoria „A” și „B”; creanțe garantate cu depozite colaterale, certificate de depozit, etc.
 - *gradul de risc 20%* pentru creanțe garantate de BEI; creanțe garantate de administrațiile locale din România, creanțe garantate de bănci din România, creanțe garantate de bănci și administrații locale din țări de categoria „A” și „B” și creanțe garantate de către bănci din țările din categoria „B”;
 - *gradul de risc 50%* pentru credite acordate persoanelor fizice și garantate prin ipotecă și pentru veniturile de primit(leasing financiar);
 - *gradul de risc 100%* pentru creanțe asupra administrațiilor centrale și băncilor din țările din categoria „B” cu excepția celor exprimate și finanțate în moneda națională a debitorului, creanțe asupra administrațiilor regionale sau locale din țările din categoria „B”, creanțe cu scadență mai mare de un an asupra băncilor din țările din categoria „B”, creanțe asupra sectorului nebanca din categoria țărilor din categoria „A” sau „B” ori din România, imobilizări corporale și alte active;
- **elemente de activ în afara bilanțului** ponderate următoarele grade de risc:
 - *grad de risc 100%* pentru angajamente în favoarea altor bănci; angajamente în favoarea clientelei; titluri vândute cu posibilitatea de răscumpărare, pentru care opțiunea de răscumpărare a fost ferm exprimată; angajament îndoelnic; alte angajamente date;

⁵ *idem, anexa 1a*

- *grad de risc 50%* pentru cauțiuni, avaluri și alte garanții date altor bănci; garanții date pentru clientelă; titluri vândute cu posibilitate de răscumpărare, pentru care opțiunea de răscumpărare a fost ferm exprimată;

- *grad de risc 0%* pentru titluri date în garanție.

În conformitate cu Acordul de la Basel din 1988, constituienții capitalului de reglementare sunt: capitalul de nivel 1; capitalul de nivel 2 și capitalul de nivel 3.

Capitalul de nivel 1 cuprinde: capitalul social vărsat, rezerve legale și profitul nerepartizat.

Capitalul de nivel 2 cuprinde: rezerva generală de risc, alte rezerve, datorii subordonate și subvenții pentru investiții. Acest capital este limitat la 100% din capitalul de nivel 1.

Capitalul de nivel 3 a fost introdus de Comitetul de la Basel în anul 1996, pentru a permite băncilor să acopere o parte din riscurile de piață prin emisiuni de datorii subordonate pe termen scurt. În consecință capitalul de nivel 3 este permis numai pentru a acoperi riscurile de piață pentru care sunt generate instrumente de capitaluri proprii și instrumente purtătoare de dobândă cuprinse în registrul comercial, precum și schimburile valutare și mărfurile din registrele bancare și comerciale. Condițiile legale constituite în ceea ce privește capitalul de nivel 3 specifică faptul că acesta trebuie să aibă o scadență de cel puțin doi ani și să facă obiectul unor prevederi prin care să se stipuleze faptul că nici componenta de dobândă și nici cea de capital nu trebuie plătite, dacă o asemenea plată are ca efect un capital general care însumează mai puțin decât ceea ce este minim necesar.

Standardul minim bazat pe risc pentru adecvarea capitalului a fost stabilit prin Acordul de la Basel la 8% din activele ponderate cu risc, din care elementul de capital de bază trebuie să reprezinte cel puțin 4%. Capitalul de nivel 3 este limitat la 250% din partea crescută a capitalului de nivel 1 cerut ca urmare a adăugării riscului de piață. Cerința de capital calculată pentru riscul de piață este convertită la o pondere de risc național (pe baza prezumției de adecvare a capitalului de 8%, capitalul calculat pentru riscul de piață va fi prin urmare împărțit la 0,08). Cerința de capital general este apoi determinată prin calcularea unui procent de 8% din ponderile totale ale riscului de credit și ale riscului de piață național. Noul capital de nivel 1 trebuie să fie de cel puțin 50% din această pondere revizuită a riscului general. Diferența dintre noul capital de nivel 1 și nivelul de capital 1 existent, mai precis partea crescută a capitalului de nivel 1, devine baza de determinare a valorii maxime pe care o poate lua capitalul de nivel 3, și anume 250% din partea crescută. Atâta vreme cât limitele generale nu sunt încălcate, capitalul de nivel 2 poate înlocui capitalul de nivel 3, în limita aceluiași 250%.⁶

BIBLIOGRAFIE:

1. Basno C., Dardac N. – Management bancar, Editura Economică, București, 2002
2. Bătrâncea I. – Analiză financiară, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000
3. Dedu V. – Gestione și audit bancar, Editura Economică, București, 2003
4. Greuning H.v., Brajovic Bratanovic S. – Analiza și managementul riscului bancar, Editura Irecson, București, 2003

⁶ H.v. Greuning, S.Brajovic Bratanovic – Analiza și managementul riscului bancar, Editura Irecson, București, 2003, p.67-69